

Oorsprong van de taal

In de loop van de evolutie is de mens zich op velerlei wijzen gaan onderscheiden van andere dieren, maar het meest onderscheidende kenmerk is zonder twijfel de menselijke taal. Over hoe taal ontstaan is en zich ontwikkeld heeft, zo'n 50.000 tot 100.000 jaar geleden, is echter nog weinig bekend en tot voor kort waren vragen hierover bij veel wetenschappers eigenlijk ook *not done*. Die situatie is nu vrij plotseling veranderd en de laatste jaren zijn er talloze boeken en artikelen verschenen over de oorsprong en ontwikkeling van de taal.

Jean Aitchison geeft in *De sprekende aap* een overzicht van de huidige stand van zaken op dit terrein. Zij doet dit via allerlei invalshoeken vanuit verschillende wetenschapsgebieden, zoals de evolutietheorie, de ethologie, de antropologie en de psychologie, naast uiteraard de linguïstiek en de creolistiek.

Het boek bestaat uit vier delen. Het eerste deel gaat in op een aantal belangrijke eigenaardigheden van de menselijke taal, waarna deel twee een schets van de oorsprong en de evolutie ervan geeft. De volgende delen geven een beeld van de ontwikkeling en de verbreiding van de taal, waarbij gaandeweg steeds meer specifiek linguïstische informatie wordt gegeven aan de hand van de verfijningen in menselijke talen die in de loop van duizenden jaren ontwikkelingsgeschiedenis ontstaan zijn.

De sprekende aap is een boeiend boek dat ook nog eens helder en prettig geschreven is. De vele en gevarieerde voorbeelden en toelichtingen zijn voor iedereen herkenbaar. Mede daardoor zal het boek zeker ook een rol kunnen spelen in bijvoorbeeld lessen taalbeschouwing of in lessen over de aard en de geschiedenis van de menselijke taal, temeer ook daar het boek op dit punt, waar enigszins mogelijk, voortreffelijk bewerkt is voor de Nederlandse situatie.

J. Aitchison, *De sprekende aap. Over oorsprong*

en evolutie van de menselijke taal. Utrecht, Het Spectrum, 1997. 300 blz. ISBN 90-274-5597-X, f39,90 / BEF 795.

Gedichten van jongeren

In het project 'School der Poëzie' geven docenten van De Rode Hoed uit Amsterdam speciale poëzielessen aan leerlingen uit alle niveaus van het voortgezet onderwijs. Jongeren lezen gedichten en praten met elkaar over poëzie en schrijven zelf gedichten aan de hand van allerlei opdrachten. In een theaterprogramma, de 'PoëzieRevue', kunnen ze hun eigen werk presenteren.

In de periode 1994-1997 hebben meer dan zesduizend leerlingen deelgenomen aan dit project. Uit de vele teksten die dit heeft opgeleverd, is door Ilonka Verdurmen een selectie gemaakt voor de bundel *Morgen ben ik een vis*. De gekozen gedichten zijn exemplarisch voor een aantal thema's en zijn alle geschreven aan de hand van lessen en opdrachten van docenten van het project. Sommige gedichten zijn geschreven in een bepaalde vorm, een haiku of rondeel bijvoorbeeld, andere laten vrije versvormen zien. Een aantal gedichten is geïnspireerd op een regel van andere dichters, bijvoorbeeld van Tom Lanoye *Het is een schrale troost dat alles moet verdwijnen*.

De schrijvers in deze bundel variëren in leeftijd van dertien tot achttien jaar en zijn geboren in uiteenlopende landen als bijvoorbeeld Afghanistan, Bosnië, Ethiopië, Ghana, Indonesië, Irak, Marokko, Nederland, Sierra Leone, Somalië, Suriname of Turkije.

De bundel wordt besloten met een artikel van Jos van Hest waarin wordt beschreven hoe een poëzieles van de School der Poëzie er in de praktijk uit ziet.

I. Verdurmen (samenstelling), *Morgen ben ik een vis. Gedichten van jongeren*. Amsterdam, De Rode Hoed/Van Gennep, 1997. 118 blz. ISBN 90-5515-175-0, f19,90.

Literatuur zonder leeftijd

Iets later dan normaal kwam het tijdschrift *Literatuur zonder leeftijd* onlangs uit met het herfstnummer. Maar het is dan ook een 'bont allerlei van vallende blaadjes'. Er wordt aan-

dacht besteed aan het 25 jarig jubileum van het Gouden Penseel, ter ere waarvan het Oeuvre Penseel werd uitgereikt aan Fiep Westendorp ('Fiep Fiep Hoera!') Daarnaast worden de bevindingen van de griffeljury's kritisch onder de loep genomen en is er aandacht voor de twee mooiste boeken van 1997: *Zwart als inkt* van Wim Hofman en *De wezen van Woesteland* van Margriet Heymans.

In een aantal artikelen speelt historie een belangrijke rol. Zo wordt de geschiedschrijving van de jeugdliteratuur kritisch bekeken en komt de geschiedenis van de Gouden Boekjes aan bod. Ook aan de geschiedenis van uitgeverij Zwijsen is een artikel gewijd. Het nummer sluit af met een biografie over Lewis. De tussenliggende pagina's tellen bijdragen van een boze Aad Meinderts, een geïnspireerde Ted van Lieshout en een 'poëtische verklaring' van de Gouden Griffelwinnaar 1997.

Literatuur zonder leeftijd. Kwartaaltijdschrift voor de studie van kinder- en jeugdliteratuur. 11e jaargang, nr. 43 (herfst 1997), ISSN 0929-8274, 525 blz. Secretariaat Toin Duijx, Postbus 17162, 1001 JD Amsterdam, tel/fax 020: 636 37 08.

Leerstoflijnen Nederlands in het studiehuis

In 1995 is ter voorbereiding van de Tweede Fase het landelijk netwerk 'Onderwijsontwikkeling en Begaafdheidsverschillen' van start gegaan. In de werkgroep Nederland van dit netwerk zitten zes neerlandici van vijf verschillende scholen. In oktober is het product van hun werkzaamheden gepubliceerd in de uitgave *Leerstoflijnen Nederlands in het studiehuis*. De docenten stelden zich bij het maken van dit boekje drie doelen:

- het bestrijken van alle domeinen van het vakgebied Nederlands met praktische, op de Tweede Fase toegesneden leerstoflijnen;
- honorering van intelligentie en interesse, zodat omgaan met verschillen in de praktijk mogelijk wordt;
- het mogelijk maken van verbreding en verdieping door vakoverstijging.

Per domein is eerst aandacht besteed aan de

beginsituatie, de uitgangspunten en de eisen in de Tweede Fase. Daarna volgen binnen ieder domein een uitwerking in leerstoflijnen, een verzamellijst met vragen en soms een uitgewerkte lessenreeks. Er is ook aandacht voor het afsluiten van vaardigheden.

Deze leerstoflijnen vormen een 'spoorboekje' dat naast elke methode gebruikt kan worden. Er zijn tevens mogelijkheden aangegeven voor een individuele leerlijn.

Dr. T. Mooij (ed), *Leerstoflijnen Nederlands in het studiehuis* Ubbergen, Tandem Felix, 1997. 50 blz. ISBN 90-5750-029-9, f 26. Te bestellen bij de boekhandel, bij het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, bestelnummer 29, tel. 024: 365 35 00, of bij Uitgeverij Tandem Felix, Ubbergen, tel. 024: 323 49 86.

De Berlage Taalcursus

Een jaar later dan aangekondigd is afgelopen najaar *De Berlage Taalcursus* (BTC) verschenen, een leergang Nederlands als tweede taal voor nieuwkomers in het voortgezet onderwijs. De leergang in de nu verschenen versie gaat terug op materiaal dat sinds 1986 ontwikkeld en gebruikt is aan de Berlage Scholengemeenschap in Amsterdam. De BTC is bedoeld voor leerders NT2 in de leeftijd van ongeveer 13 tot 20 jaar. Behalve klassikaal kan de methode ook gebruikt worden bij zelfstandig werken in een reguliere klas of voor individuele studie.

De BTC is in uitgangspunten en aanpak gebaseerd op de 'Delftse Methode' (*Nederlands voor buitenlanders*; zie ook Moer 1997: 5, p. 239) en richt zich eveneens op het zo snel mogelijk en intensief aanleren van die basis-kennis van het Nederlands die nodig is om Nederlands onderwijs te kunnen volgen. Ook in navolging van de Delftse Methode wordt de basiswoordenschat aangeleerd met behulp van vertaalde woordenlijsten en het oefenen met gatenteksten, en wordt grammatica via schema's ('paradigma's') beknopt aangeboden, zonder expliciete toelichting.

De BTC bestaat uit twee cursusboeken en een docentenhandleiding, elk inclusief een cd met daarop alle teksten uit de boeken. De cd bij de handleiding bevat bovendien de teksten

van toetsen. Een hoofdstuk BTC bevat, behalve de al genoemde teksten, gatentekstoefeningen en schema's, ook oefeningen met vragen bij teksten, luister- en uitspraakoefeningen, etcetera. Elk vijfde hoofdstuk is bovendien een herhalingshoofdstuk en in de handleiding vindt men kopieerbladen voor handschriftverbetering, klokkijken en toetsopgaven. *Cursusboek 1* is met een wat extensievere aanpak ook in te zetten voor leerlingen vanaf ongeveer tien jaar.

De teksten in de boeken zijn duidelijk afgestemd op de doelgroep, met onderwerpen variërend van afspraken maken, een verjaardag, nieuwe kleren kopen, en vriendschap tot abstractere onderwerpen als samenwonen, het milieu en de regering, taalleren en zelfs 'groei in Nederland ongelijk'. De teksten lopen snel op in lengte en moeilijkheidsgraad, waarbij met name *Cursusboek 2* bedoeld is om leerders te leren werken met moeilijkere en abstractere onderwerpen. In *Cursusboek 2* worden ook niet meer alle woorden aangeboden via de woordenlijst, maar wordt per tekst een groot aantal woorden toegelicht met behulp van een Nederlands-Nederlandse woordenlijst. Bovendien worden de leerlingen dan steeds meer geacht de betekenis van woorden af te leiden uit de context. Uiteindelijk mikt de BTC erop dat leerlingen zo'n 2600 woorden geleerd hebben, waaronder de 1200 meest frequente, wat neerkomt op het leren van 40 tot 60 woorden per dag.

Op het ogenblik zijn de volgende woordenlijsten (gratis) verkrijgbaar: Arabisch, Bulgaars, Chinees, Duits, Engels, Farsi, Frans, Hindi, Portugees, Russisch, Servo-Kroatisch, Spaans, Somalisch, Tagalog-Filipijns, Turks, Urdu. Een woordenlijst voor het Amhaars is in voorbereiding.

M. Timp, *De Berlage Taalcursus. Intensieve cursus Nederlands voor school en studie*. Bussum, Coutinho, 1997.

Cursusboek 1, 208 blz. ISBN 90-6283-036-6, f 54,50 (inclusief cd)

Cursusboek 2, 240 blz. ISBN 90-6283-026-9, f 59,50 (inclusief cd)

Docentenboek, 227 blz. ISBN 90-6283-037-4, f 85 (inclusief cd)

Woordenlijsten voor 16 talen gratis aan te vragen bij de uitgever.

ADRESSEN AUTEURS

Marijke Asscheman
Instituut Van School naar Beroep
Sarphatistraat 104C
1018 GV Amsterdam

Regine Bots
Adriaan Byekade 16
3515 XT Utrecht

Amos van Gelderen
SCO-Kohnstamm Instituut
Wibautstraat 4
1091 GM Amsterdam

Hans Goosen
De Wouwer 8
5052 VM Goirle

Emmeken van der Heijden
Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität
Germanistisches Seminar
Niederländische Abteilung
Am Hof 1d
53113 Bonn Duitsland

Martine Jetten
Heemraadstraat 169
2586 ST Scheveningen

Theun Meestringa
Sietse Veldstraweg 50
9833 PB Den Ham

Marion Siemonsma
Rubenslaan 57
3582 JB Utrecht

Mirjam Tuinder
Korenbloemstraat 56
5025 PT Tilburg